

Factsheet Vrouwen in de politiek

Over vijf jaar, in 2019, is het honderd jaar geleden dat in Nederland het actief kiesrecht voor vrouwen werd ingevoerd. Sinds de grondwetswijziging in 1917 bestond er wel passief kiesrecht (de mogelijkheid om op een vrouw te stemmen), maar vrouwen mochten zelf nog niet hun stem uitbrengen. In de loop van de tijd nam het aantal vrouwen in politieke gremia toe, zij het zeer langzaam. Eerst in gemeenteraden, provinciale staten en parlement, pas veel later in gemeentebesturen, gedeputeerde staten en kabinet. Tot de dag van vandaag heeft Nederland nog geen vrouwelijke premier gehad. Binnen de EU hebben (hadden) 15 van de 28 lidstaten wel een vrouw als premier.

In Zwitserland kregen vrouwen pas in 1971 kiesrecht (als laatsten in Europa); sindsdien hebben er wel al vier vrouwelijke premiers de scepter gezwaaid.

In 2014 vonden in Nederland twee verkiezingen plaats: gemeentelijke en Europese. Hoe staat het momenteel met de politieke vertegenwoordiging van vrouwen?

BELANG VAN DIVERSITEIT

In een democratische rechtstaat mag in principe niemand op grond van sekse, etnische herkomst of andere persoonlijke kenmerken bij voorbaat worden uitgesloten om op een politieke positie terecht te komen.

Bovendien zijn er sociaal-maatschappelijke redenen waarom diversiteit in politieke organen belangrijk is. Allereerst zorgt een goede afspiegeling van de bevolking ervoor dat burgers zich beter kunnen herkennen in hun volksvertegenwoordiging en bestuurders.

Daarnaast weet een volksvertegenwoordiging – en ook een bestuurslaag – die divers is samengesteld beter wat er in de maatschappij leeft.

Hoe representatiever de volksvertegenwoordiging en het politieke bestuur, hoe groter de kans dat de politieke agenda weergeeft wat de kwesties zijn die in de samenleving van belang worden gevonden.

Politieke representatie van vrouwen is van belang:

- voor het slechten van drempels voor vrouwen om te worden gekozen;
- vanwege de 'bagage' die zij meebrengen in relatie tot emancipatie-gerelateerde thema's;
- voor het agenderen van specifieke thema's die van belang zijn voor vrouwen.

Hetzelfde kan worden gezegd over politieke participatie van etnische minderheden.¹

VROUWEN SCHRIJVEN POLITIEKE GESCHIEDENIS

In 1918 vonden de eerste verkiezingen plaats waarbij ook op een vrouw kon worden gestemd. Bij deze gemeenteraadsverkiezingen werden 88 vrouwen gekozen in gemeenteraden, wat het gemiddelde aandeel vrouwen op 0,9% bracht. In datzelfde jaar werd Suze Groeneweg namens de SDAP de eerste vrouw in de Tweede Kamer (tot 1937). Haar werk in de Kamer combineerde zij met het lidmaatschap van de Provinciale Staten van Zuid-Holland (1919-1937) en de gemeenteraad van Rotterdam (1919-1931). Carry Pothuis-Smit (SDAP) kwam in 1920 als eerste vrouw in de Eerste Kamer.

Daarna duurde het nog geruime tijd voordat in Nederland de eerste bewindsvrouw aantrad. Anna de Waal (KVP) was in 1953 de eerste vrouwelijke staatssecretaris (tweede kabinet-Drees 1952-1956).

De eerste vrouwelijke minister was Marga Klompé (KVP) in 1959. De eerste vrouwelijke Commissaris van de Koningin, Tineke Schilthuis (PvdA), werd in 1974 benoemd in Drenthe.

Een voorbeeld van een vrouwelijke parlementariër die actief agendeerde was Nancy (Corry) Tendeloo (PvdA), Tweede Kamerlid van 1945 tot haar dood in 1956. Een door haar ingediend en aangenomen amendement leidde tot het verlenen van het kiesrecht aan vrouwen in Suriname (in 1948, 29 jaar na de invoering van het algemeen kiesrecht voor vrouwen in het 'moederland'). Zij zette zich ook in voor het opheffen van de 'handelingsonbekwaamheid' van gehuwde vrouwen en zij interpelleerde in 1955 minister Beel over de positie van huwende en gehuwde ambtenaressen. Haar motie voor afschaffing van het verbod op arbeid voor gehuwde ambtenaressen werd vervolgens door de Kamer aangenomen.

PARLEMENT EN KABINET

Als het om vrouwen in nationale parlementen gaat bekleedt Nederland momenteel de 16e positie in de Wereldranglijst van de Inter-Parliamentary Union (IPU, juni 2014).

De Tweede Kamer bestaat nu voor 39 procent uit vrouwen. Er zijn twaalf Kamerleden – acht vrouwen en vier mannen - met een niet-westerse achtergrond.

De Eerste Kamer bestaat voor 36 procent uit vrouwen. Eén lid, Joyce Silvester (PvdA), heeft een niet-westerse achtergrond.

Het huidige kabinet telt acht vrouwen op twintig kabinetsleden (inclusief staatssecretarissen).

Samenstelling parlement en kabinet (situatie 1 september 2014)

	vrouwen	leden met een niet-westerse achtergrond
Tweede Kamer	39%	8%
Eerste Kamer	36%	1%
Kabinet	40%	0%

Provincies

De Provinciale Staten bestaan voor ruim een derde uit vrouwelijke politici. Van de 566 zetels worden er 23 bezet door statenleden met een niet-westerse achtergrond.

Het percentage vrouwelijke gedeputeerden valt lager uit dan dat van vrouwelijke statenleden.

Eén van de huidige twaalf Commissarissen van de Koning(in) is momenteel vrouw: Ank Bijleveld-Schouten (CDA) in Overijssel.

Samenstelling provinciale staten en gedeputeerden na verkiezingen 2011 en CvdK's

	vrouwen	leden met een niet-westerse achtergrond
Provinciale Staten	35%	4%
Gedeputeerden	29%	1%
Commissarissen van de Koning(in)*	8%	0%

*Situatie september 2014

GEMEENTEN

Bijna driekwart van de gemeenteraadsleden is man. Na de gemeenteraadverkiezingen van 19 maart 2014 is het percentage vrouwen 28%. In de vier grote steden (de G4 - Amsterdam, Rotterdam, Utrecht, Den Haag) is het percentage vrouwen hoger: 38%.

Bijna vier op de vijf burgemeesters zijn man. Dit is een landelijk gemiddelde waar een grote variatie achter kan schuilgaan. Zo was in 2012 in Flevoland een op de drie burgemeesters een vrouw, terwijl er in Zeeland geen enkele vrouwelijke burgemeester was.

Samenstelling gemeenteraden (verkiezingen 2014) en burgemeesters (juli 2014)

	vrouwen	leden met een niet-westerse achtergrond
Gemeenteraden	28%	onbekend
Burgemeesters ¹	21%	onbekend

Op 10 juli 2012 is met de uitspraak van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) ook de laatste drempel voor een volledige politieke participatie van vrouwen in Nederland geslecht: de

SGP mocht niet langer vrouwen uitsluiten van bestuurlijke en politieke functies, oftewel niet langer vrouwen het passief kiesrecht ontzeggen.

Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2014 werd voor het eerst sinds de oprichting van de SGP in 1918 een vrouw gekozen: Lilian Janse (gemeente Vlissingen).

Vrouwen in gemeenteraden en besturen van de G4 – (situatie 1 september 2014)

	Amsterdam	Rotterdam	Utrecht	Den Haag	Totaal
Raadsleden ²	33%	38%	44%	38%	38%
Burgemeesters	0%	0%	0%	0%	0%
Wethouders	25%	0%	33%	17%	19%

Het college van B&W van Rotterdam bestaat uit alleen mannen. Het representatieve gehalte is dus laag. Echter, de kans op het agenderen van emancipatie gerelateerde onderwerpen is in dit geval niet nul. Het Rotterdamse coalitieakkoord bevat beleidsvoornemens over de bestrijding van huiselijk geweld, de verhoging van de kwaliteit van vrouwenopvang en een integrale voorschoolse voorziening voor kinderopvang.

EUROPESE UNIE

Het Europese Parlement (EP) bestaat nu uit 751 parlementsleden (inclusief voorzitter). Nederlandse EP-leden bezetten hiervan 26 zetels.

Het percentage vrouwen in het EP is sinds de eerste verkiezingen in 1979 langzaam gestegen van 16% tot 36%. Vóór 1979 wezen nationale parlementen uit hun midden leden aan voor het EP. Van 1952-1956 was Marga Klompé de eerste Nederlandse vrouw in het EP. Neelie Kroes (VVD) werd in 2004 de eerste vrouwelijke EU-commissaris voor Nederland met de portefeuille 'Mededinging'.

Van de huidige Nederlandse delegatie in het EP is 42% vrouw. Geen enkel delegatielid heeft een niet-westerse achtergrond. Bij de verkiezingen van mei 2014 had Nederland twee vrouwelijke lijsttrekkers: Esther de Lange (CDA) en Sophie in 't Veld (D66).

Samenstelling Europees parlement (situatie september 2014)

	vrouwen	leden met een niet-westerse achtergrond
Nederlandse delegatie	42%	0%
Totaal Europarlementariërs	36%	onbekend

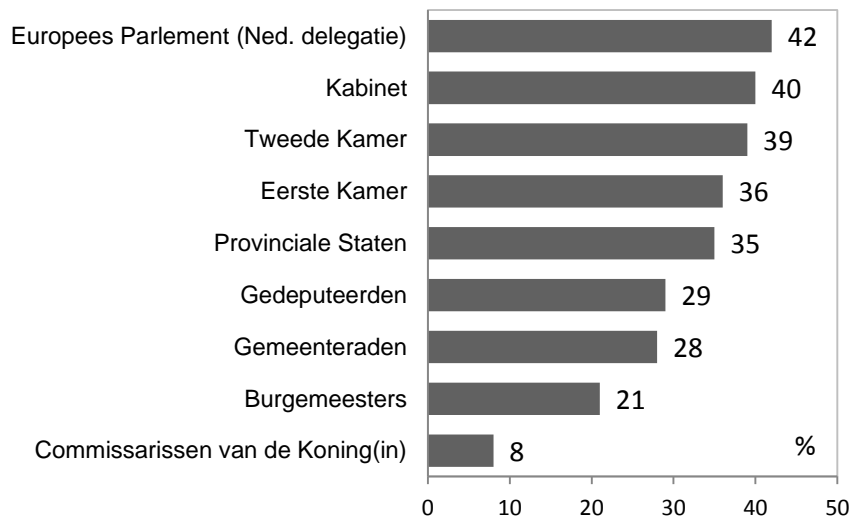
De vertegenwoordiging van vrouwen in het EP (2014) is hoger dan in de nationale parlementen van de EU lidstaten, met uitzondering van Finland – 7^e op de IPU ranglijst - met 42% vrouwelijke parlementariërs in eigen land. De parlementen van Roemenië (13%), Cyprus (12%) en Hongarije (9%) scoren het laagst. Zij staan respectievelijk 106^e, 113^e en 127^e op de wereldranglijst van de IPU.

TOT SLOT

De politieke participatie van Nederlandse vrouwen is sinds de invoering van het algemeen kiesrecht gestegen, zij het uiterst langzaam. Pas na de tweede wereldoorlog drongen vrouwen door in politieke besturen. Zoals onderstaande grafiek laat zien is tot op de dag van vandaag hun aandeel in die besturen (met uitzondering van het huidige kabinet) nogal mager. Ook de vertegenwoordiging van vrouwen in gemeenteraden is nog steeds laag. Het lidmaatschap van een gemeenteraad wordt nog steeds beschouwd en bezoldigd als 'bijbaan', hetgeen wellicht voor vrouwen een extra drempel opwerpt. Dat zou moeten worden onderzocht. Gezien de extra taken die gemeenten vanaf 2015 krijgen toebedeeld, zoals de WMO en de Jeugdzorg, wordt deze 'bijbaan' alleen maar zwaarder. Als het om het aandeel van vrouwen in nationale parlementen wereldwijd gaat doet Nederland het op de 16^e plaats van IPU niet slecht.

Het zou een grote stap voorwaarts zijn als het aandeel (42%) van vrouwen in de Nederlandse delegatie van het Europese Parlement geëvenaard zou worden in alle politieke gremia binnen Nederland.

Totaal aandeel Nederlandse vrouwen in de politiek (situatie september 2014)

AUTEURS

Ines Orobio de Castro, Hanna Harthoorn, Tim de Jong en Agnes Jansen.

BRONNEN

- Atria. [Webspecial Marga Klompé](http://www.atria.nl). Beschikbaar via www.atria.nl
- BWSA. [Biografie Susanna Groeneweg](http://www.socialhistory.org/bwsa). Beschikbaar via www.socialhistory.org/bwsa
- E-Quality (2011). [Diversiteit in Nederlandse politiek](#). Den Haag: E-Quality.
- Europees Parlement/Informatiebureau in Nederland. [Europees Parlement. Nederlandse leden 2014-2019](http://www.europeesparlement.nl). Beschikbaar via www.europeesparlement.nl
- IPU (2014). [Women in national parliaments. World classification](http://www.ipu.org). Beschikbaar via www.ipu.org
- Politiek Compendium. Dossier Vrouwen en politiek. Beschikbaar via <http://www.politiekcompendium.nl/>
- ProDemos (2014). [Onderzoeksrapport Vrouwen in de gemeenteraden 2014](#). Den Haag: ProDemos.
- ProDemos (2011). [Onderzoek Diversiteit in de Provinciale Staten 2011](#). Den Haag: ProDemos.
- Vereniging voor Vrouwengeschiedenis. [Webdossier Stemrecht voor vrouwen in Nederland](http://www.gendergeschiedenis.nl). Beschikbaar via www.gendergeschiedenis.nl
- Vrouwenbelangen (2012). [Verkiezing Provinciale Staten maart 2011. Aantallen vrouwen gekozen in de Staten](#) (Digitaal Nieuwsbericht). Beschikbaar via www.vrouwenbelangen.nl

Atria is het kennisinstituut voor emancipatie en vrouwengeschiedenis.

Ons specialisme is het verzamelen en verspreiden van historische en actuele informatie over de positie van vrouwen in al hun verscheidenheid. We doen onderzoek en geven advies aan uiteenlopende doelgroepen zoals beleidsmakers, politici, maatschappelijke organisaties, wetenschappers en studenten. Ook stimuleren we het maatschappelijke debat.

Iedereen die interesse heeft in emancipatiethema's in heden en verleden is welkom in Atria's bibliotheek, het archief en op de website. We bezitten een zeer uitgebreide collectie over de geschiedenis van de vrouwenbeweging en over de ontwikkelingen van het emancipatiebeleid, nationaal en internationaal.

Atria beoogt een bijdrage te leveren aan de emancipatie van vrouwen, in al hun verscheidenheid.

www.atria.nl

¹ Gemeenten met een waarnemend burgemeester zijn hier niet meegenomen.

² Berekeningen gebaseerd op gegevens van de websites van betreffende vier steden.